

Geel

Vincent van Gogh *Zonnebloemen*

1889

Het vergt lef om een schilderij te maken dat bijna helemaal geel is, knalgeel. Vincent van Gogh zette dan ook al zijn energie in om, zo schreef hij, 'die goudkleuren en die bloementonen te laten versmelten'. Hij liet zien dat het mogelijk was een overtuigende voorstelling te maken met verschillende tinten van één kleur. Het beroemde stilleven met zonnebloemen zit vol warmte en levenslust, tegelijkertijd verwijzen de uitgebloeide bloemen naar verval. Toch overheerst qua gevoel het stralende geel. Het schilderij bestaat hoofdzakelijk uit drie tinten chroomgeel ([zie p. x](#)), van licht citroengeel tot diep oranjegeel. Van Gogh bouwde de kleur op in verschillende lagen, verfstreken en diktes. Hij gebruikte gele verf niet alleen als kleur, maar ook als tastbaar materiaal dat hij kon laten schitteren. Geel is in dit schilderij zelf het onderwerp. Jammer genoeg was de intensiteit ervan niet blijvend; chroomgeel verkleurt en wordt donkerder met de tijd.

Geel geluk

**Kleur van
zonlicht
en vrijheid**

Van negatief naar positief

Kleur heeft van zichzelf geen betekenis, het is een optisch verschijnsel. Licht dat in het oog valt, wordt na een complex proces door de hersenen herkend als kleur. Het zijn mensen die symbolische betekenissen aan een kleur geven, al kunnen die per periode, per cultuur of per individu verschillen. In Europa werd de kleur geel lange tijd net zo gewaardeerd als in andere delen van de wereld en geassocieerd met de zon, met warmte, maar bijvoorbeeld ook met goud of met saffraan en honing. In de middeleeuwen veranderde dat en kreeg de kleur ook een negatieve betekenis: in de christelijke samenleving moesten buitenstaanders, zoals prostituees en Joden, gele merktekens dragen en verraders zoals de Bijbelse Judas werden op schilderijen afgebeeld in een geel gewaad. Geel werd de kleur van stigmatisering, eeuwen later terug te vinden in de Jodenster.

In de 17de eeuw gaven kunstenaars als Johannes Vermeer geel een nieuwe rol. Zij gebruikten de kleur om een warme lichtinval weer te geven of om de pracht van gele stoffen te tonen. Toch werd geel nog vaak subtiel gebruikt. Halverwege de 19de eeuw veranderde dat. Dankzij de uitvinding van synthetische pigmenten en kleurstoffen vond er een ware kleurenrevolutie plaats. Kleuren – vóór die tijd gewonnen uit natuurlijke mineralen of planten – werden feller en konden in veel verschillende tinten geproduceerd worden. Hierdoor kreeg het dagelijks leven letterlijk meer kleur. Kleding en interieurs veranderden, en met kleurrijke affiches en etalages verlevendigde het hele straatbeeld. Samen met nieuwe ontwikkelingen in de kunst, waarbij de focus lag op de weergave van lichteffecten en het gebruik van heldere kleuren, ging het geel als een van de lichtste en felste kleuren voor de wind.

Zonnig geel

‘De zon is God,’ schijnt de Britse schilder William Turner gezegd te hebben. De kunstenaar had een enorme liefde voor de zon en het zonlicht en maakte schilderijen die ondergedompeld lijken in tinten geel. Turner hield van de optische kracht van geel; het is

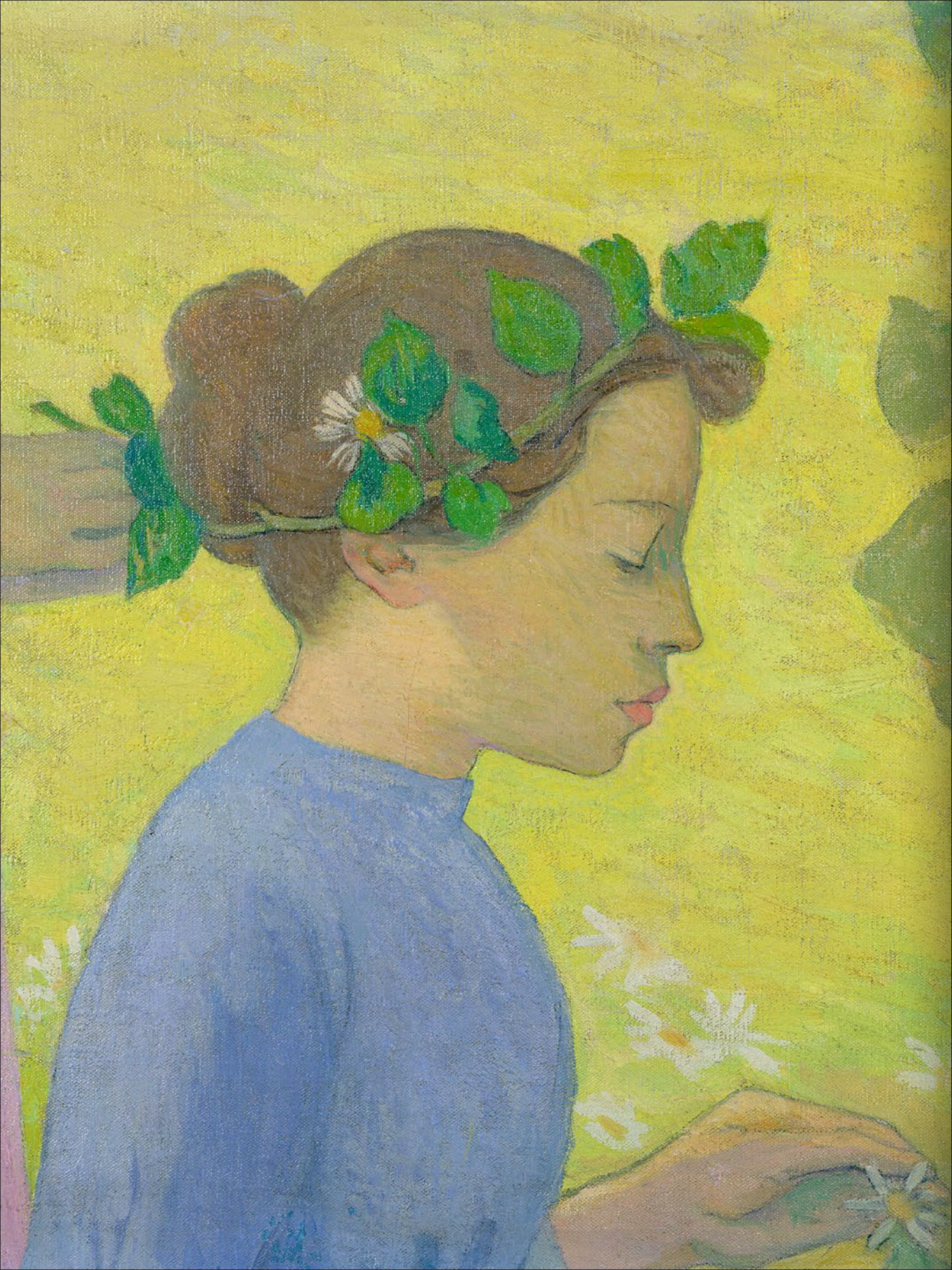

Johannes Vermeer, *Schrijvende vrouw in geel*, 1665–1666

licht, warm en springt in het oog. Hij gebruikte de kleur ongeremd en werd daarom bewonderd maar ook bekritiseerd. Hij zou gele koorts hebben of zijn doeken besmeuren met olie en azijn. Ook Van Gogh was op zoek naar het heldere licht en de warmte van de zon. Hij vond die in Arles, in Zuid-Frankrijk. ‘Een zon, een licht dat ik, bij gebrek aan beter, alleen maar geel kan noemen – bleekzwavelgeel, bleekcitroengeel, goud. Wat is geel toch mooi!’, schreef hij aan zijn broer Theo.

William Turner, *Naar het bal (San Martino)*, 1846

Artiste Maillol,
Kind Gekroond, 1890

Dankzij de 19de-eeuwse uitvinding van kant-en-klare verf in tubes konden Van Gogh en andere kunstenaars allerlei kleur- en lichteffecten in de buitenlucht vastleggen, zoals ze die op het moment zagen. Afhankelijk van het tijdstip en het weer oogt het zonlicht anders. We ervaren de zon en het zonlicht als geel, maar eigenlijk straalt de zon wit licht uit dat is samengesteld uit alle kleuren van de regenboog. Wanneer het zonlicht door de dampkring komt, wordt het verstrooid. Het resultaat is dat de lucht in onze ogen blauw kleurt en de zon geel. Bij zonsopgang of -ondergang kleurt de lucht mee in een veelheid aan gele tinten, met tonen van oranje, roze en rood. Om die nuances te vangen werd geel uitbundig gebruikt en de kleur werd zo verlost van de negatieve, morele waarden die er eerder waren. Nieuwe gele pigmenten, zoals cadmiumgeel en chroomgeel, boden Van Gogh en zijn tijdgenoten bovendien krachtige kleurvarianten die eerder niet beschikbaar waren. Zij lieten daarmee hun schilderijen stralen.

Marc Chagall, *De gele kamer*, 1911

Vittorio Matteo Corcos

Dromen

1896

Dromen van Vittorio Corcos zorgde meteen voor opschudding toen het in 1896 in Florence voor het eerst werd tentoongesteld. De jonge vrouw kijkt de toeschouwer recht aan en houdt diens aandacht met een raadselachtige blik vast. Mensen speculeerden over wat haar dromen zouden kunnen zijn en vermoedden allerlei verlangens of duistere geheimen. De stapel gele boeken op de bank lijkt misschien onschuldig, maar tijdgenoten van Corcos herkenden meteen de moderne, weinig verhullende Franse romans die toen als gewaagd golden. De jonge vrouw oogt onafhankelijk en zelfverzekerd, net als de hoofdpersonen in de romans die ze leest. Een journalist schreef: 'In de literatuur hebben we het meisje van onze tijd vaker gezien, ... niet in de schilderkunst. Corcos is daarin met zijn magische penseel meesterlijk geslaagd.'

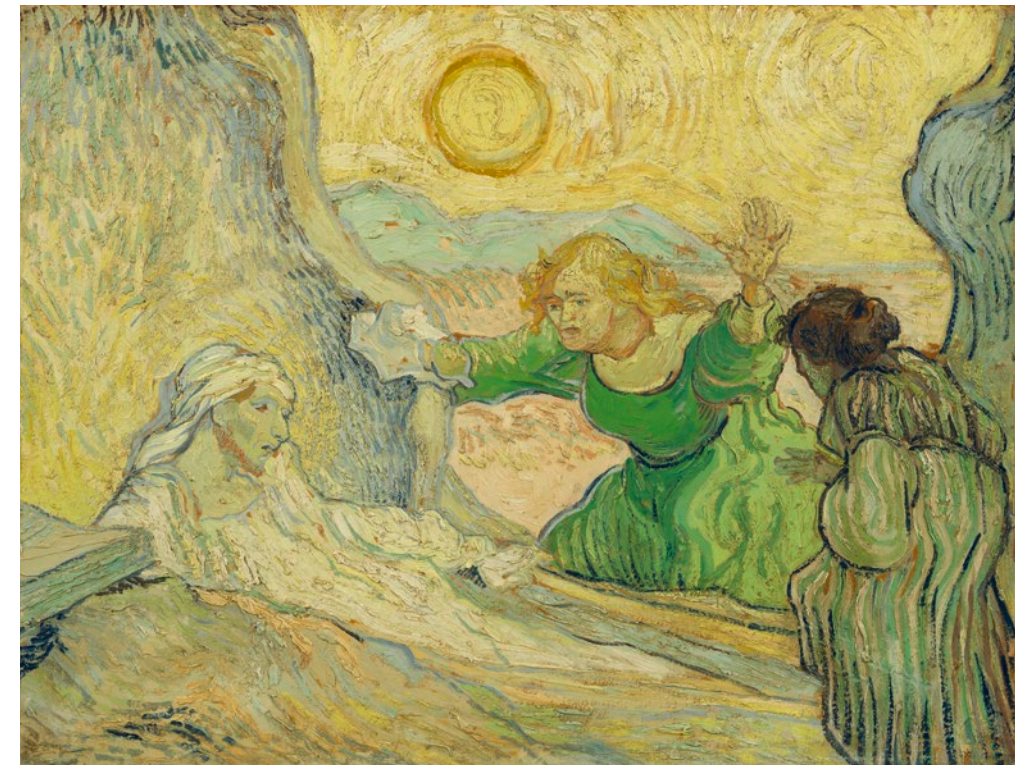

←
Cuno Amiet, *De gele heuvel*, 1903

←
Paul Signac, *Zonsondergang, Sardinevissen. Adagio*, 1891

Als 'colorist' hield Van Gogh ook van groen, blauw, rood, oranje en paars om de wereld om hem heen weer te geven. Toch werd hij al vroeg vooral geassocieerd met de kleur geel door de schilderijen die hij in Zuid-Frankrijk maakte. Het waren de kunstenaars met wie hij het meeste contact had, zoals Emile Bernard en Paul Gauguin, die deze link legden. Gauguin noemde in een brief aan Van Gogh de geel-op-geel versie van de *Zonnebloemen* 'een perfect voorbeeld van een stijl die helemaal Vincent is'. En ook Van Gogh voelde dat hij zich hiermee als kunstenaar onderscheiden had. In 1894 dacht Gauguin nog eens terug aan de zonnebloemschilderijen die in Arles op zijn logeerkamer hingen, als in een droom: 'In mijn gele kamer tekenen zich zonnebloemen met paarse ogen af tegen een gele achtergrond. Ze dippen hun stelen in een gele pot op een gele tafel (...) en de gele zon die door de gele gordijnen van mijn kamer schijnt overspoelt het zinderende geheel met goud.'

Vincent van Gogh, *De opwekking van Lazarus*, 1890

Olafur Eliasson over de beleving van geel

**70+ beelden
6 kunstkaarten
9 inspirerende quotes
3 essays**

Meer dan een boek

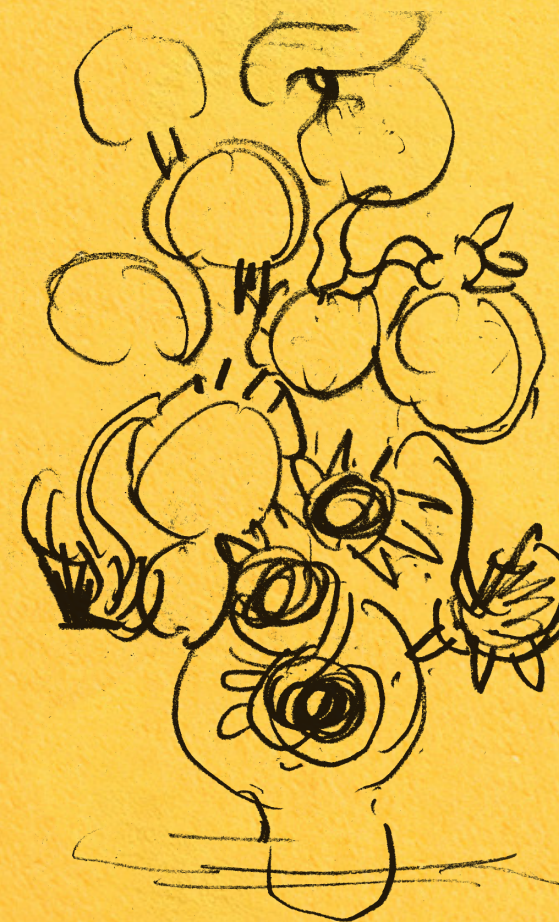

Geel

Vincent van Gogh
Zonnebloemen
1890

Geel

Meer dan een boek

Geel